

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.363

13 de febrer del 2018

SUMARI

- 1 Joan Bosch ► Un tast de català d'Elna (10). Els participis
- 2 Josep Lacreu ► De la botiga a la 'boutique'
- 3 Maria Rodríguez Marín ► El 2018 continuarem fent cops?
- 4 Pol Capdet ► El que està per estudiar
- 5 Ramon Torrents ► 'Doncs' correcte, 'doncs' incorrecte
- 6 Avel·lí Flors ► "La supervivència de la llengua no es pot fiar només a l'escola"
- 7 J. Leonardo Giménez ► Aparell i aparat
- 8 Revista Valenciana de Filologia ► Sumari del número 1, 2017
- 9 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Els participis

Joan Bosch

El 2016, per les engires de Nadal, vaig descobrir, en arribant a Elna, una obra pictòrica remarcable. La municipalitat havia encomanat a un artista local (Bernard Gout, resident a Santa Maria de la Mar, un vilatge de la Salanca veïna) de pintar sobre la paret lateral de la casa que es troba davant el nou espai Baillette un fresc que il·lustrés l'acampament de les tropes d'Anníbal Barca en el terme d'***il·liberis*** (el nom que tenia la vila d'Elna l'any 218 abans de la nostra era i del qual deriva el gentilici ***il·liberenc***). És una iniciativa engrescadora que vull salutar per l'interès artístic, històric, memorístic i cultural que representa. I puix que parlem de memòria, el fresc em va fer recordar les classes de llatí al liceu Jean Lurçat de Perpinyà, les guerres púniques i la invectiva «[*Delenda est Carthago*](#)» (*Cal destruir Cartago*) que [Cató el Vell](#) clamava a tall de conclusió cada vegada que pronunciava un discurs davant el Senat romà, una citació ideal per a abordar avui els participis en la llengua catalana.

1. En homenatge al fresc començarem pel llatí. Els verbs llatins tenien quatre participis distints. Tots feien el paper d'adjectiu. En general, qualificaven un nom. N'hi havia dos de passius (el participi passiu de passat i el participi passiu de futur) i dos d'actius (el participi actiu de present i el participi actiu de futur).

2. Els dos participis de futur han desaparegut de les llengües neollatines i n'hi ha pocs rastres en català.

El participi passiu de futur (acabat en *-ndus, -nda, -ndum*) ha donat **agenda** (coses que han de ser fetes) i **cloenda** (coses que han de ser tancades). Essencialment, es feia servir per a exprimir una obligació. És el cas de l'exclamació guerrera de Cató el Vell «**Delenda** est Cartago», que ens ha inspirat aquest article.

El participi actiu de futur (acabat en *-urus, -ura, -urum*) ens ha donat el mot **futur** (el que ha de ser) i s'ha immortalitzat en l'inconscient col·lectiu mercès a la famosa frase que els gladiadors pronunciaven abans del combat «*Ave Caesar, morituri te salutant*» (*Ave Cèsar, els qui moriran et saluden*).

3. El participi actiu de present (acabat en *-ns, -ntis*) ha donat el participi de present del català medieval, a hores d'ara, pràcticament desaparegut. Però, com ho veurem més endavant en un altre article, els rossellonesos no l'han pas oblidat. Lingüísticament, ha estat molt productiu. Ha participat en la creació d'una llarga llista de vocables nous com ara substantius (*estudiant, vianant*, etc.), adjectius (*influent, ardent*, etc.), adverbis (*bastant, mentrestant*, etc.) i fins i tot preposicions (*durant, mitjançant*, etc.). El caràcter actiu d'aquest participi es veu clarament en les traduccions literals: **estudiant** (*que estudia*), **influent** (*que influeix*)... Un **estudiant** (participi actiu de present) és el subjecte del verb **estudiar**. L'objecte del seu estudi és la lliçó estudiada (participi passiu de passat).

4. El participi passiu de passat (acabat en *-us, -a, -um*) és a l'origen del participi passat dels verbs catalans moderns. Ha donat naixença a un reguitzell d'adjectius i substantius, com ara: **estimat** (*que és estimat*), **resposta** (*allò que ha estat respost*), etc. El caràcter passiu d'aquest participi es veu clarament en les traduccions literals. Una persona estimada no és pas una persona que n'estima una altra (veu activa), sinó una persona que és estimada per alguna altra (veu passiva).

5. Respectar el caràcter passiu d'un participi de passat em sembla fonamental. És per aquesta raó que cada vegada que ensopeguem amb un adjectiu modern, que deriva d'un participi de passat, amb connotació activa podem sospitar alguna interferència forastera, generalment castellana. La veritat és que a banda i banda dels Pirineus hi ha dos conceptes que s'enfronten: el punt de vista gal·loromànic que regeix el dialecte rossellonès i el punt de vista iberoromànic que influencia i perverteix cada dia més el català del Principat.

Fullejant els diccionaris, hi he trobat algunes anomalies, ací i allà. N'exposaré unes quantes a continuació.

6. El *Gran diccionari de la llengua catalana* ([GDLC](#)) ens assabenta que una caixa **pesada** és una caixa difícil de moure, que fa sentir el seu pes (**forma activa**). En canvi, per a nosaltres, rossellonesos, una caixa **pesada** és una caixa que hem posat sobre una balança i de la qual sabem el pes. És una caixa que ha estat pesada (**forma passiva**) per oposició a una altra caixa encara sense pesar. Com ho hem vist més amunt, per raons hereditàries un participi de passat hauria de tenir una significació passiva. Quan fem el canvi de la veu passiva a la veu activa, desballestem els fonaments de la llengua. L'associació '**pesat = que pesa**' és la conseqüència d'una visió del món castellana. En català tradicional, una caixa que fa sentir el seu pes és una caixa **pesant, feixuga**.

7. Seguint la mateixa veta, el GDLC ens diu que un llibre **entretingut** és un llibre que ens entreté (**forma activa**) i que ens fa passar agradablement el temps. Per a un rossellonès, un llibre **entretingut** és un llibre en bon estat, és a dir, ben conservat perquè ha estat ben **entretingut** (**forma passiva**) i un llibre que ens agrada és un llibre **agradable, plaent**.

8. El mateix GDLC ens vol convèncer que una feina **cansada** és una feina que cansa (**forma activa**). Però, en bon català, un hom se sent **cansat** (**forma passiva**) després d'enllestir una feina **fatigant, cansosa** (o bé **cansadosa** com diem a Elna) perquè sem nosaltres qui sentim el cansament i no pas les feines.

9. El GDLC sosté que un home **cregut** és un home que creu (**forma activa**) ser més bo o més fort que els altres. Aquí encara, hi veiem l'adaptació literal del castellà '**un hombre creído**'. En bon català és un home **vanitós**. A Elna, diríem d'ell **que se'n creu** i també de manera burlanera i fent referència a la nostra cultura occitana que **se creu més fort que el formatge de Rocafort**.

10. El GDLC ens explica que un espectacle **divertit** és un espectacle que ens diverteix (**forma activa**), però, en una llengua no interferida, hauria hagut de ser un espectacle **divertint**, adjectiu derivat d'un participi de present que ha existit de debò puix que el *Diccionari català-valencià-balear* ([DCVB](#)) el recull. Si a hores d'ara ha caigut en desús i no hi ha manera de reviscolar-lo, el podem reemplaçar per **plasant**. En tot cas, descartarem **distret** que, segons el GDLC també podria fer de sinònim perquè a més del seny habitual de «*mancat d'atenció*» vol dir «*que distreu o diverteix*». Però aquesta accepció deriva d'una **forma activa**, cosa que ens faria caure en el mateix parany que volem evitar.

11. El GDLC continua sense vacil·lar i afegeix que una persona **soferta** és una persona que suporta bé i pacientment els sofriments (**forma activa**). Però, en aquest cas, nosaltres a Elna recorrem a un adjectiu que deriva d'un participi de present (**forma activa**) i diem d'ella que és **resistent** perquè resisteix a la dolor sense dir ni piu. I en seny figurat també, una roba **soferta** és una roba **resistent**.

12. Fent servir la mateixa lògica castellanitzant, el GDLC ens ensenya que un home **dissimulat** és un home que sol dissimular (**veu activa**) els seus sentiments, les seves intencions. Em sap greu, però, a Elna, d'aital home en diem un home **discret** o **dissimulador**.

13. El GDLC pretén que un home **fingit** és un home que sembla allò que no és, un home donat a fingir (**veu activa**). Però, en català tradicional, aital home és un home **fingidor**, un **hipòcrita**.

14. El GDLC insisteix al·legant que un lloc **ofegat** és un lloc sense ventilació, que ens ofega (**veu activa**). Però, si féssim abstracció de les interferències del castellà, parlàriem d'un lloc **ofegador**, **sufocant**.

15. Per a convèncer els més escèptics després d'aquesta allau d'afirmacions, farem un paral·lel entre els verbs **menjar** i **beure**, dos verbs que, gramaticalment, funcionen de la mateixa manera, l'un amb l'aliment sòlid i l'altre líquid.

Amb el verb **comer**, els nostres veïns castellans poden escriure perfectament:

*Mi hijo dejó un pedazo de pollo medio **comido** (forma passiva) y se fue a dormir.*

*Una vez **comido** (forma activa), mi hijo se fue a dormir.*

Els castellans ho fan deliberadament perquè tenen dos verbs atributius **ser** i **estar** que permeten de distingir sense ambigüïtat els significats antagonistes del participi passat **comido**.

En tots dos casos, mon fill (**subjecte**) va fer l'acció de menjar i aquesta acció va recaure sobre un tall de pollastre (**subjecte agent** de la **forma passiva** o **complement d'objecte** de la **forma activa**) que mon fill no va pas poder acabar.

El primer cas és heretat del llatí. El participi de passat **comido** qualifica el **subjecte agent** (**un tall de pollastre**). És el verb **ser** que regeix aquesta accepció: «Un pedazo de pollo **fue comido** a medias por mi hijo».

El segon cas, és una mena de metonímia que fa possible el geni de la llengua castellana. El participi de passat **comido** qualifica el **subjecte** (*mon fill*). Aquí, és el verb **estar** que en regeix l'accepció: «*Cuando mi hijo estuvo comido, se fue a dormir*».

Aquesta metonímia, completament estranya al parlar d'Elna, és impossible en català tradicional perquè, com ho hem vist en l'article número 9 (publicat en dues parts als números [1.350](#) i [1.355](#) d'InfoMigjorn), el nostre verb **estar** no és pas un verb atributiu:

*Mon fill va deixar un tall de pollastre mig **menjat** (forma passiva) i va anar a dormir.*

*Un cop **menjat** (forma activa) tip, mon fill va anar a dormir.*

Heu comprès que si no ho podem pas fer amb el menjar, tampoc no ho podem pas fer amb el beure. Per a nosaltres il·liberencs, les expressions **anar menjat** i **anar begut** són gramaticalment impossibles tant l'una com l'altra. Això ho atesta la regla següent: Per tal que l'expressió «**anar + participi de passat**» sigui correcta, cal que l'acció del verb del qual deriva el participi de passat recaigui sobre el subjecte del verb anar. Per exemple: **anar suat, anar preocupat, anar mudat**...

Doncs, en català correcte (és a dir, no interferit pel castellà) no podem pas dir «*Mon fill **anava menjat***» ni tampoc «*Mon fill **anava begut***» perquè, com ho hem vist més amunt, les accions de menjar i de beure no recauen pas sobre mon fill. En canvi sí que podem dir «*Mon fill **anava tip, atipat, sadoll, sadollat, saciat, assaciat, fart, afartat**...*» i també «*Mon fill **anava alegre, ebri, embriac, embriagat, abeurat, torrat**...*» segons les quantitats d'aliment o d'alcohol ingerides.

16. Passa un cas semblant amb **agraït**. El GDLC afirma que significa «*que agraeix*» (**forma activa**). A Elna, una persona que reconeix o agraeix allò que un hom ha fet per a ella és una persona **reconeixent**. També podeu fer servir l'adjectiu **obligat**, que deriva d'un participi de passat (**forma passiva**) construït com Déu mana.

*Tothom li és **reconeixent** per la gran generositat que demostra dia a dia.*

*Li era molt **obligat** per haver fet companyia a sa mare durant tota la malaltia.*

Aquest **agraït** és ben misteriós per a un rossellonès. Segons el GDLC tindria dos significats, l'un amb el verb **ésser** i l'altre amb el verb **estar**. Algú que **està**

agraït per alguna ajuda és algú que agraeix aquesta ajuda. I algú que **és agraït** és algú que per natura és inclinat a agrair els serveis que la gent li presta.

A Elna, els adjectius i els participis passats no canvien pas de significació amb els verbs. Per exemple, considerem les frases següents:

*Quan vaig passar davant de casa el portal **era tancat**.*

*Ja feia dos dies que el portal **estava tancat**.*

*De lluny el portal **semblava tancat**.*

*Era migdia i el portal **romania tancat**.*

Totes aquestes frases fan referència al significat propi de **tancat**, independentment dels verbs **ésser**, **estar**, **semblar** o **romandre**, perquè els adjectius i els participis de passats no interaccionen pas amb els verbs, sinó amb els substantius. Si volem fer referència al sentit figurat, no hem d'aplicar **tancat** a un portal, sinó a un esperit: «Un esperit **tancat**» és un esperit impermeable als corrents ideològics nous.

Aquí encara, quan topem amb un adjectiu o un participi de passat que canviï de significat amb **ésser** i **estar**, podem sospitar alguna interferència castellana perquè el verb **estar** en català no té pas el poder d'induir una significació específica a un adjectiu o a un participi de passat.

17. Evidentment, totes les observacions relatives a **agraït** es poden aplicar a **desagraït** i **malagraït**.

18. L'adjectiu **confiat** entra en aquesta categoria. Segons el GDLC significa 'que confia' amb **estar** i 'inclinat a confiar' amb **ésser**, dues distincions heretades d'una lògica castellana. En bon català hauria de ser **confiant** (que el DCVB arreplega), o bé **crèdul**, **imprevisor**.

19. Després tenim el cas de **desvalgut**, un adjectiu totalment incomprensible per a un rossellonès perquè deriva d'un participi de passat ben format (**forma passiva**), però, a partir d'un verb **desvaler** que no existeix. La sola explicació plausible és que sigui l'adaptació catalana de l'adjectiu castellà **desvalido**, que valdria millor traduir per vocables ben nostres com ara **desemparat**, **abandonat**, **indefens**, **indigent**.

20. Les observacions precedents centrades en els adjectius també es poden aplicar als substantius. De la mateixa manera, el pas de la veu passiva a la veu activa indueix una confusió entre subjecte i subjecte agent. Considerem el cas d'una botiga de **calçat**. Normalment, el participi de passat **calçat** s'hauria

d'aplicar a algú que no va descalç i de cap de les maneres a la peça d'indumentària que serveix per a cobrir-li els peus. D'aquesta peça, a Elna en diem **calçadura** i al País Valencià en diuen **calcer**, dues denominacions molt més apropiades.

En aquest article m'he limitat a enumerar significats estranys que els diccionaris atribueixen a alguns mots que deriven de participis de passat. L'estranyesa ve d'una confusió entre veu passiva i veu activa induïda pel castellà. Aquestes anomalies lingüístiques les vaig trobar en unes poques hores de recerques i reflexions. Si escorcolléssim el diccionari a fons, segurament que n'hi trobaríem una colla més. En tots aquests casos, la intromissió del castellà és altament enganyosa perquè la major part dels mots que hem mencionat són ben catalans. És l'ús que se'n fa que no s'avé amb la lògica de la nostra llengua. Les institucions acadèmiques haurien de ser molt més escrupoloses i no permetre pas que als diccionaris s'hi afegissin accepcions espúries a mots catalans ben tradicionals.

2 De la botiga a la 'boutique'

Josep Lacreu

Blog *Pren la paraula*, 22/12/2017

<http://red.levante-emv.com/joseplacreu/2017/12/22/de-la-botiga-a-la-boutique/>

Les paraules tenen vida pròpia. Els la insuflam en cada acte de parla. Algunes nasqueren en temps remots, i hem anat adaptant-les a les nostres necessitats expressives de cada moment. N'hem ampliat el significat fent analogies o metàfores; o l'hem constret si el seu ús en determinats àmbits ens resultava caduc; o a vegades simplement l'hem distorsionat per confusió, per un error que, a força de repetir-lo, s'ha convertit en veritat. Les paraules no són patrimoni de ningú. Són mers continents d'informació que omplim o buidem a voluntat. D'altra banda, les paraules són mercaderia lliure a l'abast de qualsevol que vullga usar-les. Des de llengües estranyes sovint han pres les que els convenia, i amb eixa mateixa llibertat nosaltres les hem tornades a recuperar com a neologismes flamants si ens aportaven alguna utilitat. Els vaivens lèxics són del tot normals. En realitat, tots els processos lingüístics es repetixen amb rutinària assiduïtat en les llengües del nostre entorn. Conèixer la història concreta de certes paraules, resseguint la seua venturosa trajectòria al llarg del temps i de l'espai, no

servix només per a augmentar el nostre bagatge lingüístic: és també una invitació a assumir amb naturalitat la nostra realitat actual. Sense flagel·lar-nos amb evocacions enyoradisses d'antigues puritats i desfent mites engendrats des de fabulacions romàntiques.

En estes dates nadalenques en què tot sembla convidar al consum fora mida, potser és oportú recordar la història de la paraula *botiga*, com un recurs per a mostrar simbòlicament tots estos tràfecs lèxics de què parlàvem abans. Amb este propòsit, convé recordar, en primer lloc, que la paraula *apothékē*, l'origen de la nostra *botiga*, era usada pels antics grecs per a referir-se a l'espai on guardaven materials i productes de tota classe destinats a la seua venda posterior. Els mercats antics generalment eren ambulants, i els artesans havien d'acumular els productes que elaboraven en una cambra dins de la casa per a anar retirant-los segons les necessitats del comerç. Açò és exactament el que significa el prefix *apo-*: 'llevar, retirar'; i el sufix *-thékē*, transformat posteriorment en *-teca*, amb què es completa el significat de la paraula, significa 'depòsit', 'magatzem' (sufix molt productiu que està present en moltes altres paraules com *biblioteca*, *fonoteca*, *enoteca*, etc.).

Aquella vella paraula anà escampant-se per llengües molt diverses, transformant-se i especialitzant-se, fins a conformar un ample ventall de significats. Només a nosaltres ens ha proporcionat tres vocables distints: *botiga*, la més genèrica i comuna, s'usava originàriament per a referir-se a l'obrador on l'artesà venia la seua producció.

Un altre derivat patrimonial de *apothékē* és *bodega*; encara que la normativa tradicional, basada en l'esperit noucentista de voler distingir significats, restringí el seu sentit a l'espai interior d'una nau destinat al transport de la càrrega, en el nostre ús tradicional, derivat d'una arrelada tradició vinatera, sempre s'ha usat també per a referir-se a una cambra, generalment subterrània, on es guarda i cria el vi. És exagerat, i possiblement poc fonamentat, considerar que este significat és un castellanisme. Una antiquíssima tradició avala el seu ús. I així és, de fet, com consta en la primera accepció del *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover-Moll, i així és també com està arreglada en el *Diccionari normatiu valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

L'altre terme derivat de *apothékē*, creat per via semiculta, és *apotecaria*, usat per a referir-se a l'establiment on es preparaven medicaments per a intentar curar els malalts o, si més no, per a pal·liar els seus patiments. El mot estigué vigent fins al segle XVIII, però a partir d'eixe moment fou substituït gradualment per *farmàcia*, que era un gal·licisme emergent format a partir de la forma grega

pharmakeía. El rei francès Lluís XVI dictà un decret en 1777 pel qual reemplaçà oficialment el nom de Jardin des Apothicaires pel Collège de Pharmacie. L'objectiu que es perseguia amb este canvi era projectar una imatge de modernitat de les institucions franceses. I el canvi d'unes paraules per altres és un aliat poderós per a crear la il·lusió de transformació social.

En castellà, amb tot, encara ha sobreviscut la forma *botica*, sobretot en àmbits rurals, com a equivalent de la *farmàcia*. I fins i tot hi ha la locució *aquí hay de todo, como en botica*, que encara preserva el sentit originari de l'ètim grec: aquell vast magatzem que servia per a guardar qualsevol cosa.

L'alemany, per la seua banda, s'aproprià de les dos paraules, la grega *apothékē* i la francesa *pharmacie*, adaptant-les a l'ortografia germana i dotant-les de significats diferents. Amb la forma *Apotheke* es designa actualment l'establiment on es dispensen medicaments, i es reserva *Pharmazie* per a referir-se als estudis universitaris que permeten l'exercici d'esta professió.

També és molt singular l'evolució semàntica seguida en italià de la forma *bottega*. Fins al Renaixement, la *bottega* era el nom amb què es coneixia el taller on un artista treballava amb els seus deixebles i els proporcionava formació artística. Encara que actualment ha desaparegut del lèxic habitual.

I no deixa de ser curiosa l'evolució que ha seguit el mot francès *boutique* en valencià o en castellà. Segons la definició literal que dona el diccionari Larousse, la *boutique* és un «local où se tient un commerce de détail, où exerce un artisan», és a dir, un comerç on es ven al detall. Però en valencià este gal·lisme començà a usar-se en els anys setanta del segle passat per a referir-se no a una botiga qualsevol, sinó a una tenda selecta on es venia roba de vestir i altres accessoris més o menys exclusius. El francès sempre ha estat embolcallat a les nostres rudes orelles d'elegància i distinció. Per a molts usuaris, almenys, comprar en una *boutique* era un signe de distinció social.

La llengua –qualsevol llengua– està empeltada d'estrangerismes que tenen el seu origen en la necessitat de fer diferenciacions que als ulls del filòleg sovint resulten innecessàries. Però les llengües no les fan els filòlegs. Els filòlegs estudien els fets lingüístics, i amb este objectiu haurien de comprendre les motivacions que impulsen els usuaris a usar paraules noves procedents d'altres llengües. No hi ha res que siga gratuït. Tot complix una funció social. I això és precisament el que busquen els parlants quan recorren a estrangerismes: diferenciar els productes que manegen a través de les paraules. O distingir-se ells mateixos, com a subjectes que es projecten a la col·lectivitat a través del llenguatge. Els usos lingüístics són certament complexos. Com també ho és, i cada

vegada més, la nostra societat. Per això, més que entonar una lletania planyívola sobre la pèrdua de genuïnitat i pretendre redimir els ciutadans amb credos puristes de reeducació lingüística, els filòlegs hauríem de fer un esforç (i m'incloc en el pecat gremial) per imbricar-nos íntimament amb els parlants per a poder respondre satisfactòriament a les seues necessitats comunicatives. La història de la paraula *botiga* no passa de ser una simple anècdota, potser intranscendent, però ens pot aportar pistes per a enfocar millor els problemes amb què ens enfrontem.

Vegeu també, del mateix autor, [¿La coqueteria és una condició femenina?](#) (08/12/2017)

3 El 2018 continuarem fent cops?

Maria Rodríguez Mariné

Ara, 30/12/2017

https://www.ara.cat/opinio/continuarem-fent-cops_0_1934206595.html

Com que *dubtar* és el segon cognom de tot catalanoparlant, no us puc prometre que després de llegir aquest article sempre ho *doneu* i ho *feu* tot bé. Ja m'agradaria. I això que la parla popular, vulgar si voleu, ho té clar: tant si són cops com ensurts, *fotem* (o *cardem*) sempre, i au.

A priori sembla que en català *fem* més coses i en castellà són més de *dar*. Amb petons i abraçades no hi ha vacil·lació possible: encara som molts els que ens fa (i no *dona*, com també s'està estenent) ràbia (o més aviat pena) que ens en *donin*, malgrat que *fer-ne* comenci a flaquejar. També n'hi comença a haver uns quants que *donen* passos, tot i que, per sort, la majoria encara en *fem*. I que duri.

Però fer sistemàtica aquesta persecució de *donar* ens porta a condemnar més donacions del compte. I aquesta és una altra forma d'invasió, la més subtil: la de penjar la llufa de castellanisme a una cosa que s'ha dit sempre així. No només ens fa perdre genuïnitat, sinó que, a sobre, ens omple de dubtes, amb la maleïda inseguretat que això comporta. Dit d'una altra manera, ens porta a ultracorreir-nos per allunyar-nos del castellà.

I ja podem donar-nos cops contra la paret amb total convenciment (¿algú es *faría* cops contra la paret?), que cada cop són més els que *fan* cops d'ull i cops

de timó. Digueu-ne la sensibilitat canviant dels parlants o com vulgueu, però no són ni un ni dos ni tres els professionals de la llengua que estan convençuts de *fer* ullades. És una variant que ja podem trobar fins i tot en rigorosos reculls de frases fetes. I, esclar, els diccionaris fets a partir de l'ús real (passat per corrector també!), com el *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* de l'IEC, donen fe de la seva extensió. Fins a quin punt és (o fins quan serà) condemnable, doncs?

Amb els cops d'estat, ara lamentablement tan de moda, l'angoixa augmenta: ¿n'han donat un o n'han fet un? La racionalitat (i la normativa) ens diu clarament que es *donen*: "Amb el significat de «clavar, pegar, fer que algú rebi els efectes d'una acció nostra» s'usa el verb *donar*". Però, amb el cor a la mà, doneu ensurts? I les sorpreses, les doneu? Va, m'escudo en la variació dialectal: al meu entorn (geogràfic) tot això es fa (bé, no es fan *ensurts*, sinó *sustos*, cosa que queda pendent per a un altre article). Almenys una conclusió fiable podria ser que els cops, siguin físics o figurats, es donen. Ah, d'acord. Doncs no. Perquè, quan ens decidim per fi a fer una cosa (n'hi ha que encara es casen, per exemple), ¿és que donem un cop de cap? De cap manera! ¿També deu ser fruit d'una ultracorrecció? No ho sé, però al segle XIX ja *feien* un cop de cap... No oblidem que en sentit recte, dos nens es poden donar un cop de cap sense voler. Potser aquest doble significat va afavorir que cada verb se'n quedés un.

Ara bé, això no dona carta blanca a *fer* tots els cops. Francament, encara no necessito que em *facin* cops de mà... Ni tampoc que em *facin* suport, com deia aquesta setmana la cupaire Gabriela Serra: "Farem suport a aquest recurs perquè creiem [...] que s'han sobrepassat els límits democràtics". Aquí la ultracorrecció és doble: potser volia dir *recolzar*, però tenia clar que és un castellanisme en aquest context; llavors va buscar l'alternativa, i era una cosa així com *donar suport*, però *donar* és sempre sospitos, doncs vinga, posem-hi *fer* i ho arreglem. Tot això en una milionèsima de segon. Que la cupaire em perdoni per agafar-la de cap de turc, prou mèrit té improvisar al faristol davant de segons qui i segons què, però no pot ser que perdem peu en el que era terra ferma.

4 El que està per estudiar

Pol Capdet

Núvol, 09/12/2017

<https://www.nuvol.com/opinio/el-que-esta-per-estudiar/>

Tenim un diccionari oficial rigorós (DIEC-2, 2007) que –malgrat les deficiències, nombroses, que arriben a comprometre la seva rigorositat mateix– té 1,4 vegades més entrades (~70.000) que les que tenia l'anterior (~50.000) de Fabra de 1932; i en tenim un d'alternatiu (Alcover-Moll, 1962) que té més de dues vegades més entrades (~160.000) que l'oficial actual. Excepte en aquesta darrera obra, però, el llenguatge popular (que conforma el gros del parlar habitual) brilla per la seva absència. I a l'Alcover-Moll, tot i haver-hi generosament registrat aquest llenguatge, s'hi han fet en molts racons de les pàgines taques grogues de vellúria.

No havent-hi (a part del *Gran diccionari* d'Enciclopèdia, que talla igualment curt en el llenguatge popular) més obres generals a tenir en compte, per superar l'exigüitat del tractament lexicogràfic de la col·loquialitat s'ha d'anar a les obres que presenten el català general per camins indirectes.

Una d'aquestes és l'oficial *Diccionari normatiu valencià* (DNV), clafert de català popular. (De fet, l'esponera de llenguatge popular d'aquest diccionari és pràcticament, al costat d'algun neologisme, l'única innovació que exhibeix; del moment que és tot ell una còpia valencianitzada del *Gran diccionari* d'Enciclopèdia; encara que, sense anar més lluny, el primer diccionari de l'Institut el 1995 va trobar més que inspiració també en aquest diccionari). L'estudi científic del català popular que hi ha al DNV, però –per coses de la política de mirada curta– posa fre en el riu Sénia i no ens serveix doncs per a la visualització del que és general.

Una altra opció són les eines lexicogràfiques complementàries, com el *Diccionari del català popular i d'argot* (Pomares, 1997). Una darrera opció és inesperada: el *Dictionnaire français-catalan* (Camps, Botet, 2007), el qual recull bona cosa, incloent-hi el boníssim català dels gitanos de França.

Cap eina, però, serveix suficientment a la consulta de l'ús general actual del català popular. I és que hi ha quatre factors determinants que hi juguen en contra: la manca històrica d'una tal eina; la política proformalista de l'Institut; l'escassa recerca científica de la noves paraules de la llengua (independentment del Termcat, que s'ocupa de termes formals; i que vagi més enllà del que va l'Observatori de Neologia de la UPF, que, centrant-se en el buidatge de la premsa,

talla curt). Finalment, l'error de perspectiva que fa equivaldre la castellana a la manera de parlar de què ens hem a tota costa d'apartar; quan el castellà de Catalunya és com un mirall de la nostra llengua (*plegar*, *ir de bólido*, *cojín* 'almo-hada', *paella* 'sartén', *enchegar*, *a más a más*, "*mucha calor*", *atabalado*, *no cal*, *¿Que tienes pan?*, *capellán* 'cura, sacerdote', *Arrámbate*, *que pasan coches*). En aquest castellà hi ha impregnada bona part del català novell; i no l'hauríem de confondre amb el castellà de Madrid; que en boca nostra és artificial.

Cal apostar, doncs, perquè en la següent edició del diccionari de l'Institut el català popular actual general, destriat del que és simplement castellà, quedi ben reflectit. És l'única manera de posar-nos d'acord en aquest punt. L'única, de fer-hi llum. L'única, de donar més veracitat i ganxo a les traduccions de pel·lícules en concret i a la literatura realista en general.

5 'Doncs' correcte, 'doncs' incorrecte

Ramon Torrents

Blog *Raons de llengua. Sobre el parlar i l'escriure*, 11/01/2018

<https://dellengua.wordpress.com/2018/01/11/doncs-correcte-doncs-incorrecte/>

Ja el 1937, Pompeu Fabra exposava a *Les principals faltes de gramàtica* els casos de mal ús de la conjunció *doncs*, indubtablement deguts als règims de *pues* en castellà.

El castellà se serveix de *pues* amb dos valors diferents (a i b), com veiem tot seguit:

a1. *¿No han llegado? Pues será que se han distraído.*

a2. *De estos tres caminos, no podemos tomar el de la izquierda; el de la derecha es intransitable; pues tendremos que ir por el del medio.*

b1. *No sé qué hora es, pues no llevo reloj.*

b2. *Su padre no pudo ir a la boda, pues estaba enfermo.*

Als exemples a1 i a2, el *pues* castellà, de valor consecutiu –indica conseqüència– significa 'per tant', 'en conseqüència'. Canviant en aquests casos el *pues* per alguna de les dues locucions indicades, els exemples tindrien el mateix sentit i resultarien igualment clars.

a1. *¿No han llegado? En consecuencia / Por (lo) tanto, será que se han distraído.*

a2. *De estos tres caminos, no podemos tomar el de la izquierda; el de la derecha es intransitable; por (lo) tanto / en consecuencia, tendremos que ir por el del medio.*

Als exemples b1 i b2, però, el valor de *pues*, diferent del primer, no indica conseqüència, sinó causa, com es pot comprovar substituint-hi el *pues* per *porque*, la conjunció més clara de les que indiquen causa.

b1. *No sé qué hora es, porque / ya que / puesto que no llevo reloj.*

b2. *Su padre no pudo ir a la boda, porque / ya que / puesto que estaba enfermo.*

En català, la conjunció *doncs* no té més valor que el consecutiu, no pas per una convenció arbitrària de la gramàtica, sinó per l'ús que hi reconeixen la literatura, la tradició i el parlar. Per tant, tota aplicació causal de la conjunció *doncs* respon al calc d'un ús particular del castellà sense aplicació en català.

Si bé els exemples a1 i a2 admeten la conjunció *doncs* sense cap dificultat

a1. *No han arribat? Doncs deu ser que s'han distret.*

a2. *D'aquests tres camins, no podem agafar el de l'esquerra; el de la dreta és intransitable; doncs, haurem d'anar pel del mig.*

els casos b1 i b2 s'han de resoldre amb conjuncions o locucions causals, no pas consecutives:

b1. *No sé quina hora és, perquè / car/ puix / ja que no duc rellotge.*

b2. *El seu pare no va poder anar al casament perquè / car/ puix / ja que estava malalt.*

Als dos exemples anteriors, l'ús de *doncs* constituïria allò que Fabra considera una de les «faltes principals».

La definició i els exemples de *doncs* que ens dóna el *Gran diccionari de la llengua catalana* (Enciclopèdia Catalana) són els següents:

doncs. Conjunció que denota la conseqüència o conclusió d'allò que precedeix. *Tot A és B; tot B és C; doncs, tot A és C. No ens vols ajudar? doncs no ho farem! Què seria, doncs, de tu si no era que ella t'ha ajudat tant? Diners doncs vulgues aplegar. I doncs, que també veniu?*

Publicat originalment a la intranet de la Diputació de Barcelona el gener del 2001

6 “La supervivència de la llengua no es pot fiar només a l'escola”

Avel·lí Flors entrevistat per Violeta Tena

El Temps, 30/12/2017

<https://www.elperiodico.com/es/article/2956/avelli-flors-la-supervivencia-de-la-llengua-no-es-pot-fiar-nomes-a-lescola>

Avel·lí Flors (Castelló de la Plana, 1988) és sociolingüista i investigador del Centre d'Investigació en Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona. Membre de Castelló per la Llengua, acaba de llegir la seua tesi sobre l'ús de la llengua per part dels adolescents.

En la seua tesi ha analitzat els discursos lingüístics de tres grups de joves adolescents de Manlleu, Mataró i Castelló. La tesi s'emmarca en un treball d'investigació més ampli que encapçala el professor Xavier Vila. Quines són, a grans trets, les conclusions que han extret?

La conclusió és que el català, en funció del territori, ha assumit una posició diferent. Així a Catalunya ha assolit un cert estatus de llengua d'ús públic –això vol dir que es parla català independentment de les llengües familiars de les persones presents–, i s'entén que està legitimada per ser utilitzada com a tal. Usar el català està perfectament ben vist i normalitzat. En canvi, al País Valencià el català continua molt reclus entre els adolescents les famílies dels quals són catalanoparlants. Les persones que s'han socialitzat primàriament en castellà, encara que hagen assistit al programa d'ensenyament en valencià, tenen problemes per activar l'ús social del català i per a ser reconeguts com a parlants legítims de la llengua.

Per tant, hi ha una gran diferència de la percepció de l'idioma que tenen uns adolescents i els altre?

En la configuració dels usos lingüístics és molt important quines són les majories lingüístiques que hi ha a cada espai. És a dir, quan hi ha molts catalanoparlants en un espai, el català es normalitza com la llengua d'ús per defecte. En canvi quan en un espai predominen molt els castellanoparlants és el castellà la llengua que tendeix a ocupar aquesta posició. A hores d'ara Castelló és una ciutat on els catalanoparlants són una clara minoria i això té repercussions en la manera com es socialitzen els adolescents.

La seua tesi forma part d'una investigació més amplia anomenada "Resol: ressocialització i llengües: els efectes lingüístics del pas de l'educació primària a secundària en contextos plurilingües". Cap a on apunta l'estudi?

L'estudi està en curs pel que fa a la presentació de resultats però sí està finalitzat el treball de camp. Té per objectiu analitzar l'impacte de l'escolarització sobre els usos, competències i actituds lingüístiques dels adolescents i s'ha realitzat a Catalunya, la Franja i Mallorca. Una de les característiques principals de la investigació és que és longitudinal, és a dir, agafem adolescents de sisè de primària i anem seguint-los fins a quart d'ESO, batxillerat i cicles formatius. Per tant, és un estudi interessant perquè dóna una imatge de canvi en temps real amb els mateixos protagonistes.

Una de les conclusions bàsiques és que el canvi de llengua des de primària a secundària depèn sobretot del context demolingüístic de l'escola, és a dir, de la presència de catalanoparlants i castellanoparlants en el centre. Les úniques trajectòries de canvi en els usos lingüístics depenen de la presència de catalanoparlants i castellanoparlants. La qual cosa significa que si vens d'una escola amb majoria castellanoparlant i vas a un institut amb majoria catalanoparlants, adaptaràs els usos a la majoria. És una conclusió de sentit comú però en tot cas és interessant remarcar el següent: que no és el pas a secundària el que per se determina la castellanització dels usos lingüístics. Aquesta és una impressió que normalment s'ha transmès i que aquest estudi desmenteix.

Ha tingut ocasió d'analitzar una mostra de Castelló on, com a la resta del País Valencià, s'ha aplicat el model de la doble línia, en valencià o en castellà. Quin balanç en fa?

La valoració és a diferents nivells. Una part de la investigació és l'anàlisi dels usos lingüístics a l'aula més enllà del que marca el currículum. En primer lloc, es posa de manifest que a nivell de secundària a Castelló només hi ha un 25% d'alumnes que afirmen rebre les classes sobretot en català en els programes d'ensenyament en valencià. Així doncs, cal assenyalar és que els programes no han funcionat tal com estaven dissenyats. A més, es posa en evidència que hi ha un canvi molt gran entre la primària i la secundària: és a dir, a primària els programes d'ensenyament en valencià funcionen molt millor que no en secundària, on l'èxit depèn sobretot del professorat. Això explica certes coses que passen als instituts.

A banda, a nivell general, la divisió en línies ha tingut un efecte important: la segregació de l'estudiantat en funció de la llengua. Aquest és un efecte secundari que cal tenir en compte. En aquest sentit crec que la nova llei de plurilingüisme significa un avanç. A nivell competencial sí que sembla que els programes en valencià garantien un bon nivell competencial en català, en comparació als de castellà. Però l'ús social, en última instància, depèn molt més de la configuració del context lingüístic que no de la llengua a l'aula. És a dir, que fer

l'escola en català, tot i ser important, no ho és tot. L'ús de la llengua no depèn exclusivament de l'escola. Recentment vam tenir una trobada de sociolingüistes a la Nucia i Toni Mollà va posar en dubte la idea molt estesa entre el valencianisme que transformant els usos lingüístics a l'escola podíem transformar els usos lingüístics i impulsar l'ús del català a fora.

En aquest punt, jo tinc el següent plantejament: l'escola és una institució encara universalista –per on passen totes les persones–, per tant és el millor mitjà per garantir que tota la població siga competent en les dues llengües oficials. Ara bé, l'ús no depèn només de l'escola. La supervivència de la llengua no es pot fiar només a l'escola. Per usar una llengua hem de percebre que hi ha recompenses en el futur. Per tant, la transformació del mercat lingüístic, l'impuls del valor lingüístic a l'hora d'accedir a un lloc de feina o l'organització dels espais urbans tenen una importància molt més crucial que no l'escola en la configuració dels usos lingüístics i en el creixement d'una llengua.

Així doncs, més enllà de l'escola, què s'hi pot fer per impulsar l'ús de l'idioma?

En primer lloc, cal conferir-li prestigi al valencià per accedir al mercat laboral. En segon lloc, cal crear espais on l'ús del català siga un ús no marcat. És a dir, espais on s'hi done un ús normal i que, a més, resulten atractius. Hi ha l'exemple de la música en valencià: en els darrers anys ha tingut un prestigi i reconeixement i té una certa connotació d'autenticitat. Això ha provocat que atrague més usuaris. Per tant, les persones més conscienciades i favorables hem de generar espais que siguin atractius socialment. Cal que la gent que no és catalanoparlant tinga interès en formar-hi part.

Després hi ha un altre debat: com entenem el sistema educatiu. I arribats a aquest punt hi ha propostes diferents: per exemple, el sociolingüista Josep Cornill ha proposat una estratègia que passa per la creació d'escoles valencianes en llengua i contingut, això vol dir escoles on la gent és molt conscient que els seus fills hi van perquè parlen en valencià i d'aquesta manera mantenen una comunitat catalana amb uns límits molt ben definits. Aquesta estratègia podem dir que és prou contrària a la corrent majoritària del valencianisme. A hores d'ara segurament el més assenyat és deixar que l'escola faja el que pot fer (vehicular el coneixement del valencià i que tothom isca de l'escola amb un coneixement bàsic i elemental) i intentem que aquests grups de referència funcionen.

En tot cas, aquesta és una qüestió que s'ha de plantejar el moviment valencianista: estem en un moment en què les fronteres de l'ús lingüístic del català són molt poroses i hi ha un risc real de la dissolució de la comunitat, és a dir, que arribe un moment en què els valencianoparlants tinguin serioses dificultats

per a reconèixer-nos pel carrer. És a dir, que assumim que el castellà és la llengua que vehicula les relacions amb tothom amb qui a priori no ens hem relacionat mai. Potser sona catastròfic però és veritat que quan els estudiants arriben a l'institut, és un moment de canvi, no coneixen a la gent i no saben identificar qui és catalanoparlant i qui castellanoparlant i aleshores el que fan és refugiar-se en l'ús del castellà perquè, en un primer estadi, és la llengua que no els marca. Això provoca que moltes relacions entre catalanoparlants familiars, a l'institut es vehiculen en castellà i es mantinguen així al llarg del temps.

El diagnòstic és força pessimista.

Sí, la situació és complicada. Entre el 17 i el 18% dels estudiants d'institut de Castelló són catalanoparlants familiars. És una proporció realment baixa. Però s'ha de tenir en compte que l'adolescència és una etapa vital marcada per la necessitat d'acceptació per part dels iguals. Per tant, qualsevol cosa que ens puga distingir d'entrada tendim a ocultar-la.

[Llegiu la continuació de l'entrevista a la web d'El Temps](#)

7 Aparell i aparat

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 18/12/2017

Aparell i *aparat* són dos paraules que poden crear dubtes a l'hora d'utilitzar-les. El fet que en castellà els significats diferents o els compartits d'estes dos paraules els arreplega el vocable *aparato* ajuda a la confusió. També afavorix el dubte que no hi ha total coincidència en els diccionaris en el destriament d'alguns dels sentits atribuïts a estes dos paraules. Normativament, ara per ara, *aparat* significa 'ostentació, pompositat', 'aparatositat': "Algunes bodes se celebren amb gran ostentació de poder monetari, amb molt d'aparat, però a vegades és tot una farsa", "Les desfilades de les festes de moros i cristians es fan amb molt d'aparat i molta pompa", "En la tronada d'ahir hi va haver gran aparat de rel·lamps". I *aparat crític* és 'conjunt de dades de caràcter històric, arxivístic, diplomàtic, filològic, bibliogràfic, destinades a fonamentar científicament les circumstàncies que concorren en un text'. També significa 'conjunt de persones o d'òrgans que constitueixen l'estructura o una part de l'estructura organitzativa d'un partit, d'una institució o d'un Govern', i així tenim l'aparat administratiu de la Generalitat, els aparats del partits, de la justícia, dels equips esportius, etc. En

este sentit és coincident amb una de les moltes accepcions del mot *aparell*, paraula que designa, en general, diversos instruments, màquines o mecanismes, de manera que una ràdio, un televisor, un electrodomèstic, un avió, un rellotge i una cafetera són aparells, com ho són els variats instruments ortopèdics o mèdics que servixen per a corregir o evitar deformacions físiques del cos, per a examinar, diagnosticar, etc.

També tenen eixe nom genèric els diferents conjunts, instruments i arreu de pesca, de nàutica i de gimnàstica, etc. I aparells són els 'arreu (conjunt de corretges, cordes, albarda, ramal, cabestre, tafarra, cingla i altres peces) que se'ls posa als animals de tir, de muntar o de càrrega damunt del llom, en el cap, en el coll o baix del rabo, segons la funció o labor a què es dedique l'animal'. Precisament, el primer aparell del meu vocabulari, de xiquet, va ser el de la burreta que hi havia en ma casa. De l'acte d'aparellar-la, i carregar-la, entre els meus deu i setze anys, quan mon pare no es trobava en casa, vaig quedar més fart que Mahoma de la cansalada, però no hi havia més remei, eren les òrdens del pare.

En un sentit figurat, *aparell* també, com *aparat*, pot designar els 'preparatius, el protocol d'un acte, d'una cerimònia'. També són coincidents les dos paraules tractades hui amb 'ostentació', 'pompositat', 'aparatositat'; i també en el sentit d'estructura administrativa o política, "És fonamental tindre un bon aparat/aparell administratiu i polític per al bon funcionament de les institucions", "L'aparat/aparell de la Guàrdia Civil es demostra molt eficient en les investigacions contra la corrupció". Podríem resumir que, normativament, *aparat* és un concepte més immaterial, intangible, mentres que *aparell*, llevat dels sentits organitzatius citats, representa elements materials, tangibles i palpables; i algun òrgan personal i animal que en palpar-lo es mou, i no cal que siga més explícit. Vostés ja m'entenen.

8 Revista Valenciana de Filologia, núm. 1

Segona època, núm. 1 (2017). Dossier: Ausiàs March

[Consulteu-ne ací el sumari, amb accés als articles en PDF](#)

Presentació RVF 1

MONOGRÀFIC: AUSIÀS MARCH

L'anomenat 'Cant espiritual' d'Ausiàs March en els testimonis antics de l'obra del poeta. Rafael Alemany

Ausiàs March agafa la ploma. Robert Archer

Una antologia marquiana a la Barcelona del tercer quart del segle XV. Francesc J. Gómez

El vici de 'sobrelaus' i un lloc d'Ausiàs March (LXXII, 1-8). Josep Pujol

Anàlisi col·locacional de 'dos' i 'tres' en els *Dictats* d'Ausiàs March: indicis de la cosmovisió i les idees filosòfiques del poeta. Elena Sánchez-López

Sobre l'escriptura d'Ausiàs March. Marie-Claire Zimmermann

MISCEL·LÀNIA

El «canvi i caiguda de preposicions» en el 'Tirant lo Blanch'. Jordi Ginebra

Aportacions del *Vocabulario de Enguera y la Canal de Navarrés* als estudis del lèxic valencià i xurro. Joseph Gulsoy

Les autotraduccions poètiques al castellà de Joan Fuster (Verbo, 1946-1949). Salvador Ortells Miralles

El model lingüístic educatiu a Catalunya el segle XXI. De l'estabilitat a la resistència. Miquel Àngel Pradilla Cardona

Teatre valencià, teatre mallorquí: notes a dues obres cinccentistes. Pep Valsalobre

ENTREVISTA

Joan Francesc Mira. Carles Fenollosa Laguarda

RECENSIONS

Dominique de Courcelles, *Viatge per la història i la literatura de les terres catalanes*. Joan Vicent Fuertes Zapata

Antoni López Quiles, *Versos a plena plana. Poesia i transmissió doctrinal en la València del Barroc a la Il·lustració*. Ramon Mora

Emili Casanova i César Salvo (ed.), *Serres, identitats i paraules. III Jornades sobre els parlars valencians de base castellanoaragonesa, valencianoaragonesa i castellanomurciana*. Vicent F. Garcia Perales

Joaquim Martí Mestre, *Diccionari de fraseologia (segles XVII-XXI)*. Lluís Escartí Carrasco

Ausiàs March. *Dictats. Obra completa* (ed. de Robert Archer; trad. de Marion Coderch y José María Micó, col·laboración de Vicent Martines, Elena Sánchez, M. Àngels Fuster, Jordi Antolí). Ricardo Da Costa

9 Enllaços

- ▶ [Actes del Dissetè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes:](#) Universitat de València, 7-10 de juliol de 2015 [Recurs electrònic]. A cura de Manuel Pérez Saldanya i Rafael Roca i Ricart. Coedició de l'Institut d'Estudis Catalans i l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), 2017.
- ▶ Gabriel Bibiloni, [El lèxic català del segle XIX: els hispanismes del Labèrnia](#) (*Caplletra* 63, tardor 2017)
- ▶ [Butlletí núm. 24 sobre dites i refranys catalans](#) (www.dites.cat) - Febrer 2018. [Subscribiu-vos-hi des d'aquí](#)
- ▶ Neus Oliveras, [Els reptes del plurilingüisme en el context sociopolític català](#) (blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 21/12/2017), resseya de *Reptes del dret lingüístic català. Reflexions per a un debat crític*, d'Anna M. Pla Boix (coord.), Jordi Ginebra, Agustí Pou Pujolràs, Jaume Vernet i Llobet, Barcelona: Institut d'Estudis de l'Autogovern, col·lecció IEA Recerca, núm. 3, 2017 ([consulta en línia](#)).
- ▶ Moisés Pérez, [Via lliure per a la competència lingüística](#) (*El Temps*, 14/12/2017)
- ▶ Josep Daniel Climent, [La divulgació del valencià als mitjans de comunicació](#) (blog *L'interés per la llengua dels valencians*, 19/12/2017)
- ▶ Natàlia Boronat, [Putin ataca les llengües cooficials](#) (*Ara*, 31/12/2017). Les escoles en redueixen les hores d'aprenentatge, que ara només podrà ser optatiu, en benefici del rus.
- ▶ Gustau Nerín, [Ja tenim, en línia, un diccionari català-amazic](#) (*El Nacional*, 23/01/2018)
- ▶ Carles Múrcia: ["L'amazic és probablement la tercera llengua materna més parlada de Catalunya"](#) (*VilaWeb*, 28/01/2018)
- ▶ [Escola Valenciana, sobre les denúncies d'adoctrinament: 'Negar la unitat de la llengua és com afirmar que la Terra és plana'](#) (*El Punt Avui*, 09/01/2018)